

| BARTIS ELŐD

A Nemzetközi Kereskedelmi Szerződések Alapelveinek hatása a képviselet magyar és román szabályozására**

The Effect of the Principles of International Commercial Contracts on the Hungarian and Romanian Regulations of Representation

Abstract: The present study seeks to examine the impact of the *Principles of International Commercial Contracts* on the representation regulations of the Romanian and Hungarian civil codes, which entered into force in 2011 and 2013, to what extent did legislators take into account the results of the Principles, and whether there are any harmonization efforts in relation to these two legal systems. The imputability of the representative's actions is a central issue in the mechanism of representation, so the analysis necessarily covers the representation concepts of the *Principles of International Commercial Contracts* and the examined national legal systems.

Keywords: representation, mandate, civil code, legal harmonization, codification

Összefoglaló: Jelen tanulmány azt kívánja vizsgálni, hogy milyen hatást gyakoroltak a Nemzetközi Kereskedelmi Szerződések Alapelvei a 2011-ben, illetve 2013-ban hatályba lépő román és magyar polgári törvénykönyvek képviseleti szabályozására, mennyire tartották szem előtt a jogalkotók az Alapelvek eredményeit, és megfigyelhető-e jogharmonizációs törekvések a két jogrendszer viszonyában. A képviselő cselekményeinek beszámítása a képviselet mechanizmusának központi kérdése, így az elemzés szükségképpen kitér a Nemzetközi Kereskedelmi Szerződések Alapelveinek és a vizsgált nemzeti jogrendszereknek a képviseleti koncepcióira.

Kulcsszavak: képviselet, megbízás, Polgári törvénykönyv, jogharmonizáció, kodifikáció.

* Jelen rovat a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem és a Miskolci Egyetem Collegium 48 hagyományápoló és tehetséggondozó közös programja során PhD- és LLM-hallgatók által megírt és előadás formájában is bemutatott tanulmányok szerkesztett és lektorált változatait tartalmazza. A Collegium 48 program támogatója Magyarország Igazságügyi Minisztériuma. A Collegium 48 program keretében egyetemi hallgatók által írt tudományos cikkek külön tanulmánykötetben jelennek meg.

** Jelen tanulmány megírását a Collegium Talentum 2021–2022. évi programja támogatta, amiért a szerző ezennel köszönetét fejezi ki.

1. Alapvetés

Bár az európai jogalkotónál napirendinek számít a polgári jog harmonizációjának kérdése, mind ez idáig főként a fogyasztóvédelem, vagyonjog, szellemi tulajdon és társasági jog területén bír kiemelt jelentőséggel.¹ A képviselet mint önálló jogintézmény nem tartozik azon polgári jogi intézmények közé, melyek egységesítését, közelítését jelenleg kiemelten fontosnak tartaná az európai jogalkotó. Ezt bizonyítja többek között az is, hogy például az Európai Bizottság által végül visszavont,² közös európai adásvételi jog tervezetében³ a képviseleti jog kérdése egyáltalán nem kapott helyet.⁴ Az indoklás szerint a képviselettel kapcsolatos szabályok kisebb valószínűséggel vezetnek jogvitákhoz, valamint ezek a nemzeti jogok útján kezelhetők a legjobban. Így, a tervezet elfogadása esetén, a képviselet kérdését a szerződő felek nemzeti rendelkezései szabályozták volna.⁵

Ezzel szemben az Európai Unió keretein kívül tevékenykedő nemzetközi tudományos közeg a képviselet intézményét tipikusan olyan területnek tekinti, ahol szükséges a jogharmonizáció, főként a kontinentális jog és common law megoldásainak közelítése. Így a nemzeti magánjogi rendelkezések közelítését célzó ún. mintatörvények (vagy modelltörvények, modellszabályok), mint az UNIDROIT által kidolgozott *Nemzetközi Kereskedelmi Szerződések Alapelvei* (Principles of International Commercial Contracts), a Lando Bizottság által kidolgozott *Európai Szerződési Jog Alapelvei* (PECL), valamint az Európai Polgári Törvénykönyv Tanulmányi Csoportja⁶ és az EU Magánjog Kutatócsoportja⁷ közös projektje, a *Draft Common Frame of Reference* (DCFR, Közös referenciakeret vázlat) külön részt szentel az ügyleti képviseletnek vagy annak legtipikusabb formáját megtestesítő megbízási szerződésnek.

Rövid tanulmányomban azt kívánom vizsgálni, hogy hasznosította-e, és ha igen, miként a magyar és a román jogalkotó a 2013-ban, illetve 2011-ben hatályba lépő új polgári törvénykönyvek megalkotásánál a Nemzetközi Kereskedelmi Szerződések Alapelveiben kidolgozott képviseleti koncepciókat és szabályokat, ezen keresztül keresve választ az Alapelvek jogharmonizációs hatásainak eredményességére.

1 VÉKÁS Lajos: *Mennyiben szuverén egy EU-tagállam jogalkotása?*, Mindentudás Egyeteme, 2, Kossuth Kiadó, Budapest, 2004, 7–19, 14–15.

2 Ennek okairól lásd VERESS Emőd: *A közös európai adásvételi jog megalkotásának kudarca (2011–2015)*, *Korunk*, 2020/3, 59–66, 61–64.

3 Javaslat, Az Európai Parlament és Tanács Rendelete a közös európai adásvételi jogról (CESL), COM (2011) 635, 2011. 10. 11.

4 A képviselet mellett a következő jogintézmények sem estek a tervezet tárgyi hatálya alá: a jogi személyiség, a szerződésnek a cselekvőképesség hiányából eredő érvénytelensége, a szerződés jogszabályba vagy jó erkölcsbe ütközése, a szerződés nyelvének meghatározása, a megkülönböztetés tilalmával kapcsolatos kérdések, több személy megjelenése a hitelező vagy az adós oldalán, a felek módosulása, beleértve az engedményezést, a beszámítást és az egyesülést, a tulajdonjogi kérdések, beleértve a tulajdon átruházását, a szellemi tulajdonjog és a szerződésen kívüli károkozás joga. CESL, Preambulum, (27). pont.

5 CESL, Indoklás, 3. pont.

6 Study Group on a European Civil Code.

7 Research Group on EC Private Law (Acquis Group).

Ahogy arra már Szászy István⁸ *A magyar magánjog általános része különös tekintettel a külföldi magánjogi rendszerekre* című munkájában 1947-ben rámutatott: „A képviselőt tehát nem jogfilozófiai, a jog fogalmából folyó szükségképeni, hanem tétéles jogi fogalom, amelynek szabályozása jogrendszerenként változik. A mindenkori tétéles jogszabálytól függ, hogy a képviselő mely cselekményeit számítja be a képviseltnek.”⁹ A mai napig helytállóak ezek a kijelentések, és rámutatnak a képviselőt intézményének összehasonlító jellegű vizsgálatának fontosságára, legyen szó jogtörténeti szempontú vizsgálatról vagy különböző jogrendszerek összevetéséről. Látni fogjuk, hogy napjainkban is a képviselőt cselekményeinek a beszámítása az a kérdéskör, ami a legfőbb különbséget jelenti egyes jogrendszerek képviselőt szabályozása között, ennek összehasonlító vizsgálata pedig szükségszerűen hozzájárul saját jogrendszerünk jobb megismeréséhez.

2. Képviselőt a Nemzetközi Kereskedelmi Szerződések Alapelveiben

A Nemzetközi Kereskedelmi Szerződések Alapelvei (a továbbiakban: UNIDROIT Alapelvek vagy Alapelvek) az UNIDROIT Intézet (Nemzetközi Intézet a Magánjog Egységesítéséért, International Institute for the Unification of Private Law; franciául: Institut international pour l'unification du droit privé) munkája. Az intézet független kormányközi szervezet, amelyet 1926-ban alapítottak a Népszövetségben belül, azzal a céllal, hogy kutassa a magánjog és különösen a kereskedelmi jog egységesítésének lehetőségeit és módszereit. Jelenleg 63 állam csatlakozott a kezdeményezéshez, köztük Magyarország és Románia is.¹⁰

Az UNIDROIT Alapelveket először 1994-ben tették közzé, amit azóta több kiadás követett 2004-ben, 2010-ben és legutóbb 2016-ban. A munka kísérletet tesz a kontinentális és a common law jogrendszerek szerződési szabályainak összehangolására a szerződéskötés és szerződésértelmezés, az anyagi érvényesség, a teljesítés és szerződésszegés területén.¹¹ A 2004-es kiadás óta az Alapelvek részletesen szabályozzák a képviselőt jog kérdését az *Authority of Agent* fejezet alatt.

8 Szászy István bár rövid, de a tudományos eredmények szempontjából termékeny időszakot töltött a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen, ahol 1942 és 1945 között magánjogot adott elő rendkívüli egyetemi tanári beosztásban. 1943-ban adta ki *A kötetmi jog általános tanai* című munkáját, és a Kolozsváron, valamint Budapesten tartott egyetemi előadásai képezték az 1947-ben és 1948-ban két kötetben megjelent *A magyar magánjog általános része különös tekintettel a külföldi magánjogi rendszerekre* című munkájának alapját. Szászy Istvánról részletesen lásd VERESS Emőd: *Megjegyzések Szászy Istvánról, a magyar polgári jog általános részéről és az összehasonlító jog szerepéről*, Jogtudományi Közlöny, 2021/2, 49–55.

9 SZÁSZY István: *A magyar magánjog általános része különös tekintettel a külföldi magánjogi rendszerekre*, I. kötet, Budapest, Egyetemi Nyomda, 1947, 309–310.

10 MÁDL Ferenc, VÉKÁS Lajos: *Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014, 328.

11 MÁDL, VÉKÁS: *i. m.*, 328.

Az UNIDROIT Intézet, az Alapelvek munkáitól függetlenül, már 1935-től elkezdte egy képviseltről szóló nemzetközi egyezmény kidolgozását. A közel 50 éves munka és egyeztetés eredményeként 1983-ban, Genfben fogadták el a képviseltről szóló UNIDROIT Egyezményt. A Genfi Egyezmény munkáiban jelentős részt vállalt magyar részről Eörsi Gyula, akit a szocialista jog szakértőjeként kértek fel, hogy véleményezze a megalkotott tervezetek szövegét, és tegyen javaslatokat a kontinentális és common-law képviseleti koncepciók egységesítésére.¹² Végül a Genfi Képviseleti Egyezmény nem lépett hatályba, ugyanis azt nem ratifikálta a hatálybalépéshez szükséges minimum tíz tagállam.¹³ Az UNIDROIT Alapelvek első kiadásakor vélhetően még bíztak az 1983-as Genfi Egyezmény hatálybalépésében, ezért nem dolgoztak ki a képviseletre vonatkozó szabályokat.¹⁴

Az Alapelvek a képviseletnek csak a külső aspektusát szabályozza, azaz egyrészt a képviselő és harmadik személy, másrészt a képviselt és harmadik személy közötti viszonyt. A képviselt és a képviselő közötti belső jogviszonyra az egyébként alkalmazandó jog szabályai lesznek irányadók.¹⁵

Az UNIDROIT Alapelvek nem a kontinentális jogi tradíciót követik:¹⁶ szakítanak a képviselet közvetlen, illetve közvetett formájának megkülönböztetésével és szabályainak alkalmazásával, független attól, hogy a képviselő saját nevében vagy a képviselt nevében járt el.¹⁷ A képviselt és a harmadik személy közötti közvetlen jogviszony létrehozásához elegendő, ha *nyílt képviselet* esete áll fenn, azaz ha a harmadik személy tudja, vagy tudnia kellene, hogy a képviselő a képviselt érdekében jár el, akár megnevezi a képviselt személyt, akár nem.¹⁸ *Rejtett képviselet* esetén csak a képviselő és a harmadik személy között keletkezik jogviszony.¹⁹ *Nyílt képviselet* esetén csak akkor keletkezik közvetlen

12 NEMESSÁNYI Zoltán: *Az UNIDROIT jogegységesítő tevékenysége a jogügyleti képviselet területén*, Polgári Jogi Kodifikáció, 2007/2, 21–27, 25.

13 Az egyezményt Dél-Afrika, Hollandia, Franciaország, Mexikó és Olaszország ratifikálta.

14 NEMESSÁNYI: *i. m.*, 26.

15 UNIDROIT Alapelvek 2. 2. 1. cikk (1) bekezdés. „E rész valamely személy (»a képviselő«) egy másik személy (»a képviselt«) jogviszonyait érintő képviseleti jogosultságát szabályozza, harmadik személlyel kötött szerződés által vagy annak vonatkozásában, függetlenül attól, hogy a képviselő saját vagy a képviselt nevében jár el.” Az egyezmény magyar nyelvű szövegét az UNIDROIT, *Nemzetközi Kereskedelmi Szerződések Alapelvei* 2010, szerk. KIRÁLY Miklós, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014, fordításból idézem.

16 A kontinentális jogrendszerek a képviselet közvetlen és közvetett formáját különböztetik meg. Közvetlen képviselet esetén a képviselő a képviselt *nevében és javára* jár el, így az általa tett jognyilatkozat hatása közvetlenül a képviselt és a harmadik fél között áll be. Ezzel szemben a közvetett képviselet esetén a képviselő bár a képviselt *javára* jár el, *saját nevében* tesz jognyilatkozatot, így a jognyilatkozat hatásai közte és a harmadik személy között állnak be. A common law rendszerében azonban a megkülönböztetés kritériuma, hogy a szerződő harmadik személy tudott-e vagy sem a képviseleti jogról. Ha igen, nyílt képviseltről (*disclosed agency*), ellenkező esetben rejtett képviseltről (*undisclosed agency*) beszélünk. Vö. NEMESSÁNYI: *i. m.*, 23; EÖRSI Gyula: *A kereskedelmi képviseltek joga egységesítésének két problémája*, Jogtudományi Közlöny, 1971/11, 491–499, 491; GÁRDOS Péter: Az ügyleti képviselet szabályainak rendszertani elhelyezése, Polgári Jogi Kodifikáció, 2006/1, 21–25, 21.

17 UNIDROIT Alapelvek 2. 2. 1. cikk (1) bekezdés.

18 UNIDROIT Alapelvek 2. 2. 3. cikk.

19 UNIDROIT Alapelvek 2. 2. 4. cikk.

jogviszony a képviselő és a harmadik személy között, ha a képviselő a képviselt hozzájárulásával önmagát kötelezi szerződő félként.²⁰

Ami a képviselt és a harmadik személy közötti közvetlen perlés kérdését illeti, az Alapelvek kizárják, hogy rejtett képviselet²¹ esetében a képviselt közvetlenül a harmadik személlyel szemben érvényesítsen igényt, és utóbbinak is csak kivételesen teszük lehetővé, hogy keresettel forduljon közvetlenül a képviselt ellen. Erre kizárólag akkor kerülhet sor, ha a képviselő azt a hitet ébresztette a harmadik személyben, hogy a vállalkozás tulajdonosaként szerződik, később viszont utóbbi rájön, hogy valójában a tulajdonos képviselőjével kötött szerződést.²² Tehát az Alapelvek a rejtett képviselet esetén a nyílt képvisellettől eltérő módon szabályozzák a képviselt és a harmadik személy közvetlen igényérvényesítési lehetőségét.

Az UNIDROIT Alapelvek a kontinentális tradícióval ellentétben nem követeli meg, hogy a képviselő szerződési nyilatkozata egyértelműen utaljon a képviselt személyére (*contemplatio domini*), vagyis nem tulajdonít gyakorlati jelentőséget a nemzetközi kereskedelmi jogügyletekben a képviselt személy felfedésének.

Összefoglalva tehát, az Alapelvek megszabadultak a közvetett-közvetlen képviselet osztályozástól, és főszabályként leszögezték, hogy nyílt képviselet esetén a képviselő cselekményei révén közvetlenül a képviselt és a harmadik személy válnak egymással szemben kötelezetté. Egyben számoltak azzal is, hogy a saját nevében, illetve a képviselt nevében történő cselekvés megkülönböztetése a gyakorlatban mesterségesnek tűnik. Gazdasági szempontból a lényeges kérdés az, hogy a harmadik személy tudta vagy tudnia kellett volna, hogy az, akivel szerződik, egy másik személy érdekében jár el. Ugyanakkor szakít a common law undisclosed agency doktrínájával is.²³

---

3. Az UNIDROIT Alapelvek hatása a magyar képviseleti szabályozásra

A hatályos magyar Ptk. követi a kontinentális tradíciót, ami a képviselet típusait illeti és a közvetlen-közvetett képviselet kettősét alkalmazza. Itt szükséges megjegyezni, hogy közvetett képviseletet a bizományi szerződés keretében lehetséges létesíteni, dogmatikai értelemben a magyar Ptk. csak a közvetlen képviseletet minősíti képviseletnek.²⁴ Így tehát a képviselet lényeges eleme, hogy a képviselő a *képviselt nevében* és *javára* járjon el.

20 UNIDROIT Alapelvek 2. 2. 4. cikk.

21 UNIDROIT Alapelvek 2.2.4. cikk (1) bek. „Ha a képviselő képviseleti jogkörén belül jár el, és a harmadik személy nem tudta és nem is kellett volna tudnia, hogy a képviselő képviselőként jár el, a képviselő cselekményei kizárólag a képviselő és a harmadik személy kapcsolatát érintik.”

22 UNIDROIT Alapelvek 2. 2. 4. cikk (2) bekezdés. Vö. NEMESSÁNYI: *i. m.*, 27.

23 NEMESSÁNYI: *i. m.*, 27.

24 BÍRÓ György: *A képviselet = Polgári jog. Kommentár a gyakorlat számára*, szerk. PETRIK Ferenc, 5. kiadás, III–IV. kötet, HVG-ORAC, Budapest, 2018, 26.

Az új Ptk. megalkotásánál célként fogalmazódott meg a nemzetközi jogegységesítési termékek eredményeinek átvétele, azonban a figyelem elsősorban a Bécsi Vételi Egyezmény, Európai Szerződési Alapelvek, Draft Common Frame of Reference szabályaira terelődött.

Az új Polgári Törvénykönyv Konceptiója és Tematikája²⁵ szerint „*megfontolandó, hogy az új Ptk. rendelkezzen a közvetett képviselőről is*”. Ehhez mintául az Európai Szerződési Alapelvek szolgált. A külföldi és hazai szakirodalomban álláspontja azonban az volt, hogy ez a lépés nem lenne indokolt. Elismerték ugyan, hogy a Ptk.-nak mind a képviseleti (közvetlen), mind a bizományi szerződési (közvetett) szabályai átgondolásra szorulnak, a magyar jogi tradícióhoz hozzátartozik a képviselet és a bizomány megkülönböztetése.²⁶

Az UNIDROIT Alapelvek képviseleti szabályaira is érvényes az a megállapítás, hogy alapvetően egy kompromisszumokra törekvő megoldás, amely igyekszik a kontinentális és az angolszász felfogást kibékíteni. Azonban ezek képviselétről alkotott felfogása olyan jelentősen eltér, hogy csak komoly leegyszerűsítések árán lehet azokat közös nevezőre hozni, ami azonban idegen mindkét jogrendszer számára.²⁷

Mindezek ellenére felfedezhetünk bizonyos elemeket a képviselet jelenleg hatályos szabályozásában, amelyek hasonlóak az UNIDROIT Alapelvek szabályozásához. Ilyen például a Ptk. 6:18. § (2) bekezdése, amely úgy rendelkezik, hogy „*képviselőnek kell tekinteni azt a személyt, akiről eljárása és a képviselt személy magatartása alapján okkal feltételezhető, hogy jogosultsággal rendelkezik a képviselt személy nevében jognyilatkozatot tenni*”. Hasonló szabályt az 1959-es Ptk. nem tartalmazott, de hasonló rendelkezést találunk az UNIDROIT Alapelvekben,²⁸ az Európai Szerződési Jog Alapelveiben²⁹ és a Draft Common Frame of Reference-ben³⁰ is. Bár teljes bizonyossággal nem lehet megállapítani melyik modelltörvényt vette alapul a magyar jogalkotó, az bizonyos, hogy ezt a szabályt elsőként az UNIDROIT Alapelvekben találjuk,³¹ amelyet alapul vettek a későbbi modelltörvények.³²

25 Az új Polgári Törvénykönyv Konceptiója és Tematikája. Magyar Közlöny, 2003/8. szám,

26 GÁRDOS: *i. m.*, 24.

27 Uo.

28 2.2.5 Cikk (2) bek.: „*Ha azonban a képviselt magatartása alapján a harmadik személy észszerűen feltételezheti, hogy a képviselő képviseleti joggal rendelkezik arra, hogy a képviselt javára eljárjon, és a képviselő ezen képviseleti jogkörén belül jár el, a képviselt nem hivatkozhat a harmadik személlyel szemben a képviselő képviseleti jogosultságának hiányára.*”

29 3.201. cikk 2. bek.: „*Valamely személy akkor tekintendő felhatalmazottsággal bíró vélelmezett képviselőnek, ha a személy nyilatkozatai vagy viselkedése az észszerűen és jóhiszeműen eljáró harmadik félnek okot adnak az abban való hitre, hogy a vélelmezett képviselő az általa véghez vitt cselekedetekre felhatalmazottsággal bír.*” A magyar nyelvű szöveget Az Európai Szerződési Jog Alapelvei I–III., szerk. MAYER Erika, Páneurópa Jogász Unió Elektronikus Szakkönyvtára, 2011, c. fordításból idézem.

30 II. – 6:103: (3) „*If a person causes a third party reasonably and in good faith to believe that the person has authorised a representative to perform certain acts, the person is treated as a principal who has so authorised the apparent representative.*”

31 Az UNIDROIT Alapelvek képviseleti szabályozásának alapjául pedig a végül hatályba nem lépő 1983-as Genfi Képviseleti Egyezmény szolgált. Lásd. NEMESSÁNY: *i. m.*, 26; IONUȚ-FLORIN POPA: *Ipoteza falsus procurator*, Revista Română de Drept Privat, 2019/2, 193–221, 198.

32 MOLNÁR Hella: *A képviselet jogegységesítési problémái – különös tekintettel a Draft Common Frame of Reference szabályaira*, Jogi Tanulmányok, 2010/3, 93–107, 103–104.

A fent említett szabályon kívül azonban a magyar szabályozás nem ihletődött sem az UNIDROIT Alapelvekből, sem más modelltörvényből. A képviselet szabályozása tulajdonképpen követi az 1959-es Ptk. hagyományát, a beiktatott módosítások pedig inkább a konszolidálódott joggyakorlat kodifikációjaként értékelhető.

4. Az UNIDROIT Alapelvek hatása a román képviseleti szabályozásra

Ami a képviselet román szabályozását illeti, amellett, hogy a magyar szabályozáshoz képest sokkal részletesebb szabályokat találunk, a jogalkotó bátrabban inspirálódott más (főként az olasz) államok képviseleti szabályozásaiból és az említett modelltörvényekből, így az UNIDROIT Alapelvekből is.³³

A román Polgári törvénykönyv is (a továbbiakban RPTk.) követi a kontinentális tradíciót, a közvetlen-közvetett képviselet dichotómiáját, azonban ahogy arra rámutatunk, egyes common-law elemeket is beépít. A közvetlen képviselet esetei a törvényes képviselet, a bírói határozat által kinevezett képviselő működése és a *képviseleti megbízás* esete. A közvetett képviselet esete tulajdonképpen a *képviselet nélküli megbízás* esetét jelenti. A román jog tradicionálisan a megbízás két típusát különbözteti meg: a képviseleti megbízást és képviselet nélküli megbízást. Míg előbbi esetében a képviselő a képviselt nevében és javára köti meg a célzott jogügyletet, utóbbi esetben a saját nevében és a képviselő javára. Míg előbbi esetében a jogügylet hatásai közvetlenül a képviselt személyében állnak be, utóbbi esetében a jogügylet a képviselőt és a szerződő harmadik felet kötelezi. A képviselet nélküli megbízás gyűjtőfogalom, ami magában foglalja a jutaléki,³⁴ bizományi³⁵ és szállítmányozási szerződést.³⁶

A magyar szabályozással ellentétben a közvetett képviselet esetét is tárgyalja a képviselet általános szabályai között (RPTk. 1295–1314. cikkek), megállapítva, hogy *„eltérő rendelkezés hiányában a képviselő által a meghatalmazás keretein belül kötött szerződés csak a képviselőt és a harmadik szerződő felet kötelezi, ha a harmadik fél nem tudta vagy nem kellett volna tudnia, hogy a képviselő ilyen minőségben cselekszik”*.³⁷ Ez a rendelkezés tulajdonkép-

33 Ionuț-Florin POPA: *O foarte scurtă introducere în tematica reprezentării*, Revista Română de Drept Privat 2019/2, 15–19, 17.

34 RPTk. 2043. cikk: *„A jutaléki szerződés az a megbízás, amelynek tárgya dolgok megszerzése vagy eladása, illetve szolgáltatásnyújtás a megbízó terhére, de a megbízott nevében, aki szakmai tevékenységi körében jár el, jutaléknak nevezett javadalmazás ellenében.”* Az RPTk. magyar nyelvű szövegét a *Román Polgári Törvénykönyv* (második, javított kiadás, Forum Iuris Könyvkiadó, Kolozsvár, 2017) fordításából idéztem.

35 RPTk. 2054. cikk: *„A bizományi szerződés a jutaléki szerződés egy változata, amelynek tárgyát a megbízó által a bizományosnak e célból átadott ingó dolgok eladása képezi.”*

36 RPTk. 2064. cikk: *„A szállítmányozási szerződés a jutaléki szerződés azon változata, amely alapján a szállítmányozó kötelezi magát, hogy saját nevében és a megbízó javára fuvarozási szerződést köt, és teljesíti ennek járulékos műveleteit.”*

37 RPTk. 1297. cikk (1) bekezdés.

pen átveszi az UNIDROIT Alapelvek 2.2.4. cikkének (1) bekezdését. Azt a helyzetet írja le, amikor a képviselő, bár rendelkezik megbízással és annak keretén belül cselekszik, de ezt nem közli a harmadik féllel. Amennyiben a harmadik fél jóhiszemű volt, a megkötött jogügylet csak a képviselő és a harmadik fél között fejt ki hatásokat.

Ahogy arra a szakirodalom is rámutatott, a fent idézett jogszabály több szempontból is problematikus. Egyrészt nem illik bele az Rptk. képviseleti rendszerébe, ugyanis ez a cikk a szerződő harmadik fél hozzáállásához kötné a képviselő által tett jognyilatkozat hatásait, nem a *contemplatio domini*hez. Éppen a képviselet tényének a felfedése jelenti a fő különbséget az Rptk.-ban szabályozott képviseleti és képviselet nélküli megbízás – mint az ügyleti képviselet fő formája – közötti különbségnek. Másrészt, ez a jogi megoldás tulajdonképpen nem más, mint palástolt jogügylet, amely a valós szerződő fél személyét kívánja eltakarni (*prête-nom*). Az Rptk. szabályai alapján azonban, ha a harmadik fél utólag rájön, hogy tulajdonképpen létezett egy megbízó, akinek javára kötötte a jogügyletet a vele szerződő fél, kérheti a bíróságtól annak megállapítását (színlelési kereset), hogy akivel szerződést kötött, tulajdonképpen képviselő minőségben járt el, és a jogügylet közte és a képviselt között fejt ki hatásokat.³⁸ Ez olyan helyzetekben hasznos, amikor a képviselő nem teljesíti kötelezettségeit a harmadik féllel szemben. Az UNIDROIT Alapelvek rendszerében, ahol nem ismert a színlelési kereset, értelmet nyer ez a szabályozás, azonban a román Ptk. rendszerében egy felesleges előírás, ugyanis a harmadik fél védelme már biztosított a színlelési kereset által.³⁹

Az Rptk. 1297. cikk (2) bekezdésének forrása szintén az UNIDROIT Alapelvek [2.2.4. cikk (2) bekezdés⁴⁰]. Az 1297. cikk (1) bekezdése után az Rptk. egy kivételt állapít meg a fenti szabály alól: „(2) *Ennek ellenére, ha a képviselő a meghatalmazás keretein belül egy vállalat javára szerződik harmadik személlyel, és azt állítja, hogy ő annak a tulajdonosa, a valódi tulajdonos azonosságát utólag kiderítő harmadik személy ez utóbbival szemben is gyakorolhatja a képviselővel szembeni jogait.*” Ha tehát a képviselő azt a hitet ébresztette a harmadik személyben, hogy a vállalkozás tulajdonosaként szerződik, később viszont utóbbi rájön, hogy valójában a tulajdonos képviselőjével kötött szerződést, közvetlen keresettel fordulhat a vállalkozással szemben. Fontos megjegyezni, hogy a harmadik személy a vállalkozással szemben érvényesítheti igényét, hiszen a jogügylet a vállalkozás javára lett megkötve és nem a „tulajdonossal” szemben, ahogy azt a román szabályozás (hibásan) jegyzi meg.⁴¹

A magyar Ptk. fent említett 6:18. § (2) bekezdéséhez hasonlóan a román szabályozás is átvette az UNIDROIT Alapelvek ezen rendelkezését [2.2.5. Cikk (2) bek.]. A Román Polgári törvénykönyv (a továbbiakban Rptk.) a „Képviseleti jogkör hiánya vagy túllépéséről” szóló 1309. cikke úgy rendelkezik, hogy „(1) *A képviselői minőségben eljáró, de meghatalmazással nem rendelkező vagy a meghatalmazási jogkört túllépő személlyel megkötött szerződés nem*

38 Lásd VERESS Emőd: *Román polgári jog. Általános rész*, 5. kiadás, Forum Iuris, Kolozsvár, 2020, 161.

39 CHIRICĂ, DAN: *Probleme controversate privitoare la contractul de mandat*, https://www.juridice.ro/essentials/1903/probleme-controversate-privitoare-la-contractul-de-mandat#_ftnref120, (letöltés ideje: 2022. 01. 30.).

40 UNIDROIT Alapelvek [2.2.4. cikk (2) bekezdés]: „*Ha azonban az ilyen képviselő harmadik személlyel valamely vállalkozás javára köt szerződést, és magát a vállalkozás tulajdonosaként tünteti fel, a harmadik személy, a vállalkozás valódi tulajdonosának felismerése után, ez utóbbival szemben is érvényesítheti a képviselővel szemben fennálló jogait.*”

41 CHIRICĂ: *i. m.*

fejt ki joghatást a képviselt és a harmadik személy között. (2) Ha viszont a képviselt magatartása alapján a szerződő harmadik személy okkal feltételezhette, hogy a képviselő rendelkezik képviseleti jogkörrel és a jogkör keretén belül jár el, a képviselt nem hivatkozhat a szerződő harmadik személlyel szemben a képviseleti jogkör hiányára.” Ez a cikk az álképviselet és látszaton alapuló képviselet szabályait fekteti le.⁴²

5. Következtetések

Jelen tanulmány egy kísérlet a magánjogi jogharmonizáció nehézségének szemléltetésére. Láthatjuk, hogy bár rég rendelkezésre állnak a jog egységesítését elősegítő egyezmények, modelltörvények, ezek ritkán kerülnek átültetésre a nemzeti jogrendszerekbe. A magyar képviseleti szabályozásban például alig lehet olyan elemeket találni, amelyek ezeket az egyébként magas színvonalú eszközöket kívánná meghonosítani, és inkább a nemzeti tradícióhoz maradt hű.

Ezzel szemben a román szabályozás sokkal inkább figyelembe vette egyik-másik modelltörvény rendelkezéseit, köztük az UNIDROIT Alapelvét is, azonban átültetésük sok esetben rendszeridegen, ebből kifolyólag számos alkalmazási nehézségre lehet rámutatni. Látható az is, mennyire nehéz egy kontinentális jogi felfogású jogrendszerben common law-elemeket meghonosítani. Hogy a magyar vagy a román jogalkotó hozzáállása célravezetőbb, azt az idő fogja eldönteni.

Bár a magánjog középpontjában álló vagyoni és szerződési jog alapvetően nem kötődik nemzeti sajátosságokhoz – Grosschmid Béni szavaival élve, miszerint a művelt államok vagyoni jogának fő elvei „tojás-tojásként hasonlók” –, még a XXI. században is arról beszélünk, hogy egyáltalán lehetséges-e jogharmonizáció ezen a téren. Léteznek rendkívül erős és megalapozott ellenérzések a magánjogi jogegységesítéssel szemben, amiket egyáltalán nem biztos, hogy belátható időn belül sikerül feloldani.

Irodalomjegyzék

1. BARTIS Előd: *Az álképviselet szabályozása a román Polgári törvénykönyvben*, Erdélyi Jogélet, 2021/2, 119–130.
2. BIRÓ György: *A képviselet = Polgári jog. Kommentár a gyakorlat számára*, szerk. PETRIK Ferenc, 5. kiadás, III–IV. Kötet, HVG-ORAC, Budapest, 2018.
3. CHIRICĂ, Dan, *Probleme controversate privitoare la contractul de mandat*, https://www.juridice.ro/essentials/1903/probleme-controversate-privitoare-la-contractul-de-mandat#_ftn-ref120 (letöltés ideje: 2022. 01. 30.).
4. EÖRSI Gyula: *A kereskedelmi képviselletek joga egységesítésének két problémája*, Jogtudományi Közlöny, 1971/11, 491–499.

42 Az álképviselet és látszaton alapuló képviselet román szabályozásának részleteiről lásd BARTIS Előd: *Az álképviselet szabályozása a román Polgári törvénykönyvben*, Erdélyi Jogélet, 2021/2, 119–130.

5. GÁRDOS Péter: *Az ügyleti képviselet szabályainak rendszertani elhelyezése*, Polgári Jogi Kodifikáció, 2006/1, 21–25.
6. KIRÁLY Miklós (szerk.) *UNIDROIT, Nemzetközi Kereskedelmi Szerződések Alapelvei* 2010, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014.
7. MÁDL Ferenc, VÉKÁS Lajos: *Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014.
8. MOLNÁR Hella: *A képviselet jogegységesítési problémái–különös tekintettel a Draft Common Frame of Reference szabályaira*, Jogi Tanulmányok, 2010/3, 93–107.
9. NEMESSÁNYI Zoltán: *Az UNIDROIT jogegységesítő tevékenysége a jogügyleti képviselet területén*, Polgári Jogi Kodifikáció, 2007/2, 21–27.
10. Ionuț-Florin POPA: *Ipoteza falsus procurator*, Revista Română de Drept Privat, 2019/193–221.
11. Ionuț-Florin POPA: *O foarte scurtă introducere în tematica reprezentării*, Revista Română de Drept Privat, 2019/2, 15–19.
12. SZÁSZY István: *A magyar magánjog általános része különös tekintettel a külföldi magánjogi rendszerekre*, I. kötet, Budapest, Egyetemi Nyomda, 1947.
13. VÉKÁS Lajos: *Mennyiben szuverén egy EU-tagállam jogalkotása?*, Mindentudás Egyeteme, 2, Kossuth Kiadó, Budapest, 2004.
14. VERESS Emőd: *A közös európai adásvételi jog megalkotásának kudarca (2011–2015)*, Korunk, 2020/3, 59–66.
15. VERESS Emőd: *Román polgári jog. Általános rész*, 5. kiadás, Forum Iuris, Kolozsvár, 2020.